

יוחנן לוי

חיי עובד מדעי, שזכה להשלים את דרכו ולהגיעו למטרתו הרוחנית, ניתנים להערכתה ביחס קלות אשר חי עובד שפטילים נפסק שלא עת. שכן במקרה הראשון לפניו מפעל שלם ומוגמר, שאפילו תוספת פרט זה או זה אינה יכולה לשנות את קוויה העיקריים של דמות דיוקנו של האדם. לא כן הדבר כתשלהך ההתחזחות נפסק פתאום, ואנו עומדים לפניו יצירתי חיים שלא הגיעו לסופה — כל מה שהטפיק לעשות האיש שהליך ללא עת אינו אלא רמז למה שעמיד וזריך היה לבוא ולא בא, בחינת הבטחה שלא קיימה אלא מקצתה. לפיכך הערכת מפעלו חיימית כוהה ברחה אינה ממצאת את מהותו של האיש אלא משערת את כיוון התפתחותו ומעופו הרוחני שנפקנו. יוחנן לוי הוא דוגמה טרגית לכשרון מדעי מוזהיר, שנמנע ממנו לקיים את כל מה שהבטיחה. כל-כמזה שבעירך את העבודה שהטפיק לעשות בשוך חייו הקצרים — והוא עבדה עגנה ומרהיבת עין במעופה ובמטרה הרוחנית לא תהיה זו אלא תחילתה מוזירה בשלל צביעה, שרמזה לאפקטים חדשים. לוי קיפל בעצמו שתי תוכנות שאינן מצויות תמיד אצל מלומדים שבדורנו: תפיסה קפדרנית וחדה של הפרט וכשרון בלתי-ירגיל למצות ממנו מסקנות מקיפות לבניין שלם ואחד. הוא לא השתייך לסוג אחרים החכמים, שאין כוחם אלא בליטוש פרט קטן זה או אחר ועיבודו. עבדה ממין זה החשובה מאוד, והועתקים בה הם למעשה מבנייה היסודות לבניין כולו. אולם הקמת הבניין היא אמןות מיוחדת במבנה, ולאו כל אדם זוכה בה. לוי ניחן בשערון סינטטי מוזיר, שלא היה געדר גם גוון אמנות, ובshall האנגליטי, שהיה ביכולתו לחזור לחדריו חדריו של הפרט ולהאריו. דוגמאות של ניתוח אנגליטי חריף ומשכנע נתן בכמה מהם מאמרי הקטנים כגן זה על היקטאות מאבדירה, שבו השתדל להוציא, כי הקטעים שנשתמרו אצל יוסף בן מתתיהו בספרנו נגד אפיון לקוחים מחיבורו של הסופר הליגניטי האמתי ולא כדי שחשבו חכמים רבים מכתבי-עתולה מזונייף של היהודי הליגניטי. זוכרים לכל אלה שזכו לשם עת הרצאותיו בתיאzos הברקות מחשבתו העדרה, שהעידו על יכולת פילולוגית שיטתית בלתי-ירגילה. הוא לא נמנה עם האנשים שרצו להיות זודקים בכל הורכיהם. מקום שראה שעה לא בוש מלהודות על טענותו. אולם משהרגיש קרע מזקחת תחת רגליו לא חס על יריבו אלא הצליף בשבט ביקורת חריפה ובאיירוניה דקה. דוגמה לכך שברונו הביקורת שזכה לפרוטום היא הביקורת שכח על הספר החrif וסתוביקטיבי על ה-*Testimonium Flavianum* וויספנס הפלאווי לרוברט איילר בעTHON-Deutsche Literaturzeitung. לא כאן המקום להרצות את תוכן הביקורת, שאינה אלא מחקר מצוין ומשכנע בבהירותו ובעקביותה. אולם אם נקרע בזמן מן הזמנים הלווט מעל תיאוריה מצודדת נפשות ומייקה, ביסודה, עשה זאת לוי במאמר הביקורת שלו. גוסף על-כך הרחיק לכת והתעתק בשינויים-shell בפרטיו של יוספוס בימי-הביביגנים. את חוצאות מחקרו

אולם לוי החוקר המקיים, האנגליטיקן והסינטיקן כאחיה, מחלgaה בכל שימושו כברה בעבודת הדוקטור שלו, *Sobria ebrietas*, בה עקב אחר מושג פילוני אחד לכל השתלשלותיו עד לאבות הכנסייה. כאן מתייחס לפניו כל סגולות רוחו: בקיאות מפליאה בחומר עד לפרטי פרטיו, חפישה דקה, נזיהוח מזהיר ודרך הסברה משובכת. אין תימה איפוא שהמחקר הזה משך אליו את עיניהם של ראשי המדורים בעניינים אלה.

התעסקותו בפילון הביבאא אותו לחקרת כתבייך פילוגניים שנשתמרו בלשון הארמנית ושנסחמו הוא לעיתים קרובות שלם יותר. לשם-כך יצא לוי מטעם האקדמיה הפרוטית למסעوت על פני ארמניה ורוסיה ובילה גם בירושלים לפני עצמו הארץ להשׁקע בה. בשתח זה גשارة ירושה גדולה, שלא יימצא לה על נקלה ממשיך שהיה מוכשר לבצעה. ירושה לא פחות חשובה הוא החומר העצום שצבר לוי להזאת ספרו של ריבקן מחדר. על עבודה זו عمل ושוך שניים רבעות. נודמן לי לדבר אותו עלייה. היה בדעתו להוציאה בשני כרכים. האחד נועד להכיל את הטכטים על כל הנושאות, והשני את הפרולוגומנה. שומה על חמי האוניברסיטה וידידיו השקוד על-כן, שהחומר הזה — ביחסו — לא ישאר בבחינתן אפילו הופכים. ראוי המגנו שיציבו לו את המצבה הזאת, אשר תראה מה יכול היה לחתח חור מחונן זה לדבירי-ימי-ישראל בעולם ההלניסטי-הרומי. כי אמן הוכה מקצוע זה, הקרוב לנו במינו, הוכחה מכח קשה עם מותו של לוי, ابو למדים מטיב מאמריו על ויקוח שתחנהל בין ישראל לעולם האלילי בימי החשמונאים בדבר הבעלות על ארץ ישראל (*Ein Rechtsstreit um den Boden Palaestinas im Altertum*, שפירסמו במסף *MGW*). וביחסו מערכם המדעי של שלושת מחרקיו שפרסם בציון על يولינוס ובניין הבית, על דברי קיומו ועל הדברים טקיטוט על קדמוניות היהודים ומיהוותיהם.

אולם השדה שהוא קרוב ביותר לרוחו של לוי היה העולם העתיק בתקופת שקייחתו, זמן כסיטת האלילות ועליתה של הנצרות. עולם זה על שיטותיו הפליטוסופיות-הדתניות, על כיתותיו השונות, שהתמזגו לחטיבת מורה ומשונה, תקופה זו של שעת בין המשמות, כל אלה משכו את לבו יותר מאשר כל חטיבת אחרת של העולם העתיק. אין ספק שהושפע מבחינה זאת ממורו אדוארד גולדן, אחד התוקרים החשובים ביותר בשתח הצורות של האמונה הדתית בנצרות הקדומה; וכן הושפע לוי מאדוארד מיר שהתמסר בשנות העשרים לחקרת תקופה התהווות הנצרות ופירסם על-כך ספר גדול ויסודי. אולם את הרחיפה העיקרית לבחור בשתח האמנות והדעות של העולם העתיק השוקע נתנה לו לדעתו הנימה היוצרת שברחו של לוי, אשר גנסה אחריו התהוו ובוهو היוצר של המאות הראשונות לאחר ספה"ג (מתוך שמחת התבוננות בחalice שקייעת עולם וזריחת עולם). לא למותר אולי להזכיר כאן את קשיי הידיות של לוי ודר' יונס, מחבר ספרם החשובים על בעיות העולם העתיק השוקע. ספרו המופיע של לוי על ה-*oracula Chaldaica* המאה ה-ד', שתפסיק לשינויו לפני מותו, הולך ונdeepס עכשו בקאהרה. כן נמצא בדפוס אמריקה פירשו של לוי על הדרישה הפטיסטרופולוגית על יונה; הטכט הארכיני יצא מזמן לאור. הרצתונו האחרונה של לוי בחברה לפילולוגיה קלסית-תיאטוס-בירושלים נסבה על גושא זה.

אולם רושם כי אין ערך של כוחו הרוחני אפשר היה לקבל בשיחה עמו. נודמן לי לתמוה פעם רבות לאפקט הרותני הרחב של האיש. הוא היה רוחק מהוות מלומד יבש. שיחתו

היתה שופעת הומור חי ומכרייך, מלאה תוכן ומעידה על בקיאות מפליאת בשטחים רבים. לא פעם הפתיעני בידיעותיו בספרות החדשנה.

כלפי חוץ היה לוי אדם מסוגר, אולם מי שחרר בעד הקליפה אל האדם ראה לפניו לב חם, רוח ערה ותוססת, ששם דבר אנושי ויהודי לא יהיה זור לה. לא אחת דיבר אתי על ביתו היישוב, ודייבר בבקיאות ובענין. בעיקר התעניין בהחפתחותו התרבותית של הדור העזיר. והנה הילך האיש ואיננו, נחטף בידי אכזריות שלא ידעה רחם, ואנו עומדים ומחווים על מה ולמה. המדע קיפח ממנו אוצר חמד, והמדע הארץ-ישראלית החדש שכל את אחד ממניחיו יסודתו.

א. שליט

תיקוני טעויות

נדפס:

צ"ל:

בע' 18, ש' 21 מלמטה:

שביי כלים של משח אפור (grey wash) שביי כלים של משח-שבכה (grain-wash)

בע' 80, ש' 15 מלמטה:

מרובעים 7-8

מרובעים 29-28

בע' 82, ש' 9

אפנינים (?)

אבנים